

Загальна педагогіка

Толмачова І. М.

професор кафедри педагогіки та психології,

кандидат педагогічних наук, доцент

Нестеренко В. В.

студентка 6 курсу факультету початкової освіти

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

м. Харків, Україна

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ

Актуальним завданням сьогодення є здійснення екологічного виховання підростаючого покоління. Адже сучасні масштаби екологічних змін створюють справжню загрозу життю населення, тому навчально-виховна діяльність навчальних закладів має бути спрямована на екологічне виховання дітей та молоді, щоб виростити покоління, яке охоронятиме довкілля. На це звертається увага в державних документах про освіту – «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті», «Концепції неперервної екологічної освіти та виховання в Україні».

Теорія, практика та тенденції організації екологічного виховання стали предметом досліджень багатьох науковців, серед яких А. Захлебний, І. Зверев, І. Суравегіна. Специфіку екологічного виховання обґрунтували вчені І. Вагнер, Н. Волкова, С. Глазачов, О. Кудрявцева, Г. Пустовіт та інші.

Мета роботи – схарактеризувати суть поняття «екологічне виховання» та проаналізувати підходи до визначення поняття «екологічне виховання» в науково-педагогічній літературі.

У результаті аналізу педагогічних словників, підручників, навчальних посібників, нами було виокремлено наявні серед науковців підходи до визначення поняття «екологічне виховання».

Загально визнано, що екологічне виховання – це невід’ємна частина загального освітньо-виховного процесу (М. Бойчева, С. Лапшина та інші).

У тлумачному словнику «Екологія» М. Мусієнко екологічне виховання розглядається як «формування в людини свідомого сприйняття навколишнього світу, почуття особистої відповідальності за діяльність, що так чи інакше пов'язана з перетворенням навколишнього середовища природного, впевненості в необхідності дбайливого ставлення до природи, розумного використання її багатств» [3, с 119].

Екологічне виховання, на думку Г. Пономарьової, це «процес тривалого навчання та освіти, спрямованих на розвиток почуття, волі й готовності єднання з навколишнім світом і збереження його як неповторної даності, необхідної умови свого власного буття, а також як знання про довкілля як необхідного елементу й місця в ньому людини взагалі» [4, с 15].

Н.Волкова під екологічним вихованням розуміє «систематичну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток у людини культури взаємодії з природою» [1, с. 118].

Автори навчального посібника «Педагогіка у запитаннях і відповідях» А. Кузьмінський та В. Омеляненко трактують екологічне виховання як набуття людиною знань в царині екології та формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля та розумного співіснування з ним [2]. Саме у цьому визначенні підкреслено взаємозв'язок екологічного, морального та розумового виховання.

Отже, з аналізу науково-педагогічної літератури бачимо, що науковці по-різному підходять до визначення поняття «екологічне виховання», але основним змістом екологічного виховання підростаючого покоління вчені вважають два аспекти: передачу екологічних знань та їх трансформацію особистістю у ставленні до природи, що виявляється в природоохоронній діяльності (С. Ніколаєва та інші).

Дослідники А. Захлебний, І. Зверєв, І. Суравегіна вважають, що мета екологічного виховання – формування системи наукових знань, поглядів і переконань, що забезпечують відповідальне ставлення майбутнього покоління до природи в усіх видах їхньої діяльності, формування екологічної культури.

Але в останні роки вчені (М. Кугай та інші) частіше визначають кінцеву мету екологічного виховання не вміння та знання, а ціннісні орієнтації особистості та, найголовніше, його активну життєву позицію.

Мета екологічного виховання учнів може бути реалізована через систему завдань: виховувати любов до природи, бажання берегти та примножувати її; сприяти отриманню екологічних знань; сприяти формуванню екологічного світогляду; сприяти виробленню усвідомлення відповідальності за свої дії та вчинки перед природою (Н. Волкова, В. Сластьонін, М. Фіцула).

На думку вчених, результат екологічного виховання – формування екологічної культури людини, що передбачає глибокі екологічні знання, наявність світоглядних ціннісних орієнтацій щодо природи, гармонійне, емоційно-моральне ставлення до природи, соціального оточення, а також до самої себе як частки природи, набуття умінь і досвіду у вирішенні екологічних проблем; безпосередню участь в природоохоронній роботі тощо (Л. Войтова, М. Фіцула).

Отже, проведений аналіз визначення поняття «екологічне виховання», його мети та завдань на сучасному етапі, прогнозованого результату, дали нам зробити висновок, що екологічне виховання – це процес цілеспрямованої, систематичної, організованої взаємодії вихователя та вихованця, в процесі якого в дитині формуються екологічна свідомість, еколого-гуманістичний світогляд, переконання про необхідність дбайливого ставлення до всього живого та власної відповідальності за майбутнє довкілля та його збереження, усвідомлення себе частиною природи.

Перспективу подальших наукових розвідок у цьому напрямі може становити підготовка майбутніх учителів до екологічного виховання в початкових класах на сучасних засадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Педагогіка : Навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К. : Академвидав, 2007. – 616 с.

2. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : Навч. посіб. Рекомендовано МОН / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2006. – 311 с.

3. Мусієнко М. М. Екологія : Тлумачний словник / М. М. Мусієнко та ін. – К. : Либідь, 2004. – 376 с.

4. Пономарьова Г. Ф. Педагогічні умови формування екологічної культури студентів педагогічного коледжу : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.01 / Галина Федорівна Пономарьова. – Харків, 1997. – 175 с.